

המכוון בברכת "מודים" בגימטריא מאה נחשב כבירך מאה ברכות וניצול מכל רע!

אדם שממנו נוצר לעתיד לבוא... והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבוא."

אף שהתוספות נתקשו בזה: "ואין סברא לומר שיהא עונש גדול כל כך בשביל עון זה, דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". אולם כן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת שלח קסד): "שדרתו דבר נש, כד כפיף קמי מאריה, יזקוף ויתקיים לתחיית מתייא, אי לא כפיף במודים אתעביד חויה, ולית ליה תקומה לההוא זמנא". וצריך ביאור מדוע העונש הוא כל כך חמור, עד כדי כך ששדרתו נהפכת לנחש ואינו קם בתחיית המתים.

"ועל נסיך שבכל יום עמנו"

פתח דברינו יאיר בדבריו הנפלאים של ה"תורת חיים" (ב"ק טז. ד"ה שדרו של אדם), אשר ראוי לכל אחד מישראל לשנן את דבריו הקדושים השכם והערב, שמבאר הטעם שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר ברכת "מודים" בתפלת שמונה עשרה ערב ובוקר וצהריים, כדי לקיים בכך מקרא שכתוב (תהלים קנ ו): "כל הנשמה תהלל יה", אשר חכמינו ז"ל דרשו על כך במדרש (ב"ר יד ט): "על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא", והנה הדברים בלשון קדשו:

"לפי שהוא יתברך עושה חסד עם כל אדם בכל יום ובכל עת ובכל רגע, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסיו, סבור עולם כמנהגו הוא נוהג, ואינו מרגיש שכל פסיעה ופסיעה, וכל תנועה ותנועה, וכל נשימה ונשימה, הוא ממנו יתברך שמו, כמו שנאמר (תהלים לו כג) מה מצעדי גבר כוננו, וכתוב (איוב יב י) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש.

והיה מן הראוי, שיודה האדם ויברך בכל עת ובכל רגע, על כל פסיעה ותנועה ונשימה, כמו שאמרו חכמים כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה ונשימה חייב אדם להלל יה, וכל מי שאינו מעלה על לבו בכל רגע שהכל מאתו יתברך, אלא עולם כמנהגו נוהג, הרי הוא ככופר בו חס ושלום.

הרבים אני מכעיס להשי"ת ברוך הוא וברוך שמו מאה פעמים בכל יום, אוי לי ואוי לנפשי מה שאני פוגם בכל יום".

מודים בגימטריא מאה כנגד מאה ברכות

והנה אם קדוש זה כתב כן על עצמו כדרכם של צדיקים בגודל ענוותנותם, אנן יתמי דיתמי בדור חלש זה של עקבתא דמשיחא מה נאמר ומה נדבר, מי הוא זה ואי זה הוא אשר יעז לומר שהוא מכוון כראוי במאה ברכות כל יום. זאת ועוד, מאחר שדוד המלך תיקן לברך מאה ברכות, כדי להציל מאה אנשים שמתו בכל יום, הלא על זה דוה לבנו בראותנו כל כך הרבה צרות, אולי הסיבה לכך היא משום שאין אנו מכוונים כראוי במאה ברכות.

אולם זאת נחמתנו בעניינו מה שמצינו חידוש גדול ב"דעת זקנים" לבעלי התוספות (כאן ד"ה ועתה ישראל), כי חכמינו ז"ל תיקנו לומר ברכת "מודים" כנגד מאה ברכות, ומי שאומרה בכוונה הרי זה נחשב כאילו בירך את כל המאה ברכות בכוונה, ובלשון קדשם:

" עוד יש להוכיח מאה ברכות, מדכתיב (תהלים קכח ד) הנה כ"י יברך גבר, במנין כ"י יברך גבר, כי יברך חסר וא"ו כתיב, ולכך תקנו לומר מודים שהרי פירושו משתחויים, כדכתיב גבי (נעמן) [שאול] (שמואל א טו ל) והשתחויתי לה' אלקיך, ותרגם יונתן ואודיתי קדם ה' אלהך, ומכל מקום אנו אומרים מודים ולא משתחויים, לפי שעולה בגימטריא מודים מאה, לומר שכל האומר מודים כהוגן כאלו קיים מאה ברכות".

הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להרחיב קצת בחשיבות הגדולה של ברכת מודים, וגם בחובה המוטלת עלינו להשתחוות בברכת מודים, כמו ששינינו בגמרא (ב"ק טז): "שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש, והני מילי דלא כרע במודים". וכתבו התוספות (ד"ה והוא) בפירושו השני: "דאמרינן במדרש שיש עצם בשדרו של

בפרשתנו פרשת עקב (דברים י יב): "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". מכאן דרשו חכמינו ז"ל שצריך לברך מאה ברכות בכל יום כמו ששינינו בגמרא (מנחות מג):

"תניא היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". ופירש רש"י: "מה ה' אלקיך, קרי ביה מאה". ובתוספות (ד"ה שואל) ביארו דברי רש"י שהוא על דרך אל תקרי: "ובקונטרס פירש אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב ק' ברכות".

והנה חכמינו ז"ל גילו לנו כי דוד המלך תיקן לברך מאה ברכות בכל יום, כדי להציל בכך מאה אנשים מישראל שהיו מתים בכל יום, כמו שדרשו במדרש תנחומא (פרשת קרח סימן יב) ובמדרש רבה (שם יח כא) על הכתוב (שמואל ב כג א):

"נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על - הוקם ע"ל בגימטריא מאה כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותיקנו למאה ברכות, ועתה ישראל מה ה' אלקיך, קרי ביה מאה אלו מאה ברכות, כיון שתיקנום נעצרה המגפה".

ענין זה מובא בתוספת ביאור ב"טור" (או"ח סימן מו): "דוד המלך עליו השלום תיקן מאה ברכות, דכתיב הוקם על - ע"ל בגימטריא מאה הו, כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות, ועל כן תיקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו, להשלים מאה ברכות בכל יום".

ומה נוראים הם דברי הרה"ק רבי משה יהודה לייב מסאסוב זי"ע, אשר כתב במכתבו [נדפס בסוף ספר "ליקוטי רמ"ל"] בלשון קדשו: "מי אנכי הקטן שבקטנים, מעולם לא יראתי מפני אדוני האדונים, ואם לא חטאתי רק זאת, שאני אומר מאה ברכות בכל יום בלא יראה ופחד, אשר בעוונותי

רבי משה לייב מסאסוב: "אם לא חטאתי רק זאת,

שאני אומר מאה ברכות בכל יום בלא יראה ופחד... אוי לי ואוי לנפשי"

בעלי תוספות: אנו אומרים מודי"ם שעולה בגימטריא מאה,

שכל האומר מודים כהוגן כאלו קיים מאה ברכות"

זוהר הקדוש: אדם שאינו כרע במודים כראוי,

לאחר פטירתו שדרתו נעשית נחש ואינו קם בתחיית המתים

ראוי היה אדם הראשון שילך על גחונו כנחש,

אבל הקב"ה העמיד קומתו על מאה אמה בזכות מאה ברכות

"עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו"

בדרך זו במסילה נעלה להביע רעיון חדש בדרך עבודה השווה לכל נפש, מהו העונש מדה כנגד מדה שאם אינו כורע במודים שדרתו נהפכת לנחש ואינו קם בתחיית המתים, בהקדם לבאר מאמר חכמינו ז"ל בגמרא (חגיגה יב. סנהדרין לח):

"אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה, שנאמר (דברים ד לב) למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים, כיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו, שנאמר אחר וקדם צרתי ותשת עלי כפכה". ופירש רש"י (חגיגה שם): "אחור וקדם צרתי, שתי פעמים יצרתי, תחלה גבוה ולבסוף שפל".

והנה גירסת העין יעקב הוא: "וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו והעמידו על מאה אמה". וכן היא הגירסא במדרש ילקוט שמעוני (פרשת ואתחנן רמו תתכז) על הפסוק (שם). וכן משמע מפירוש רש"י שהיתה לו גירסא זו בגמרא ממה שכתב (סנהדרין ק. ד"ה קוממיות): "כדאמרינן בחגיגה שמיעטו הקב"ה והעמידו על מאה אמה, שנאמר ותשת עלי כפך, כ"ף בגימטריא הכי הוי".

וכתב הרמ"ה (סנהדרין לח): כי מה שאמרו: "אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע", אין זה פשוטו כמשמעו אלא בדרך גזמה, כמו שכתוב (דברים א כח): "ערים גדולות ובצורות בשמים". ופירש רש"י: "דברו הכתובים לשון הבאי". וצריך ביאור מהו אם כן הרמז במה שאמרו: "אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע". זאת ועוד, מאחר שאין הדברים כפשוטם אלא טמון בהם רמז, מהו אם כן ביאור הענין שמיעט הקב"ה קומתו של אדם הראשון אחר החטא והעמידו דוקא על מאה אמה.

כמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוכה נב): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, דהיינו מיתה נצחית, לכך שדרתו נעשה נחש, שאין לו רפואה אפילו לעתיד כדאיתא במדרש (ב"ר כ ה) הכל מתרפאין חוץ מנחש, ונמצא שעל ידי כן אין לו חלק לעולם הבא, דכיון דשדרתו נעשה נחש, הרי לוז של שדרתו בטל, אשר ממנו יצמח האדם לעתיד".

על פי האמור מבאר ה"תורת חיים" הטעם שמיעט הקב"ה קומת אדם הראשון אחרי החטא, כמבואר בגמרא (חגיגה יב.): "אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע... וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו", על פי המבואר בגמרא (סנהדרין לח): "אדם הראשון מין היה". והביאור בזה על פי מה שכתוב (בראשית ג ד): "ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע". ופירש רש"י בשם המדרש: "כל אומן שונא את בני אומנותו, מן העץ אכל וברא את העולם".

והנה מאחר שאדם הראשון הודה לדברי הנחש שהרי אכל מעץ הדעת הרי מין היה, לכן כמו שנענש הנחש בקללה של: "על גחונך תלך", שנקצצו רגליו ואיבד כל קומתו, משום שלא השתחוה ולא הכניע עצמו להקב"ה, כן היה ראוי שאדם הראשון יאבד כל קומת הקדושה שלו, ובלשון קדשו:

"והיה מן הראוי ללכת שחוח לגמרי כמו נחש, אלא לפי שחזר בתשובה והודה על כפירתו, ושר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת [כמבואר במדרש ב"ר כב יג], ופתח ואמר טוב להודות, פירוש הודה שהוא יתברך יוצר בראשית, ואמר כי שמחתי ה' בפעלך, מה גדלו מעשיך ה', לפיכך לא נענש כל כך".

ולפי שהוא מן הנמנע שיעמוד אדם מן הבוקר ועד הערב, ויתן שבח והודאה על כל פסיעה ונשימה ותנועה, וכל שכן רוב בני העולם הולכים תמיד אחרי הבלי העולם הזה באסיפת ממון וכיוצא בזה, ואפילו הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה והודאה, אמרו חכמים (ברכות לה): דהוי כאלו מעל וגוזל לכנסת ישראל שנאמר לה' הארץ וגו'.

ולזאת המציאו אנשי כנסת הגדולה תקנה, ויסדו לומר בכל תפלה ערב ובקר וצהרים ברכת הודאה, כדי שיכלול אדם בהודאה אחת את כל הנשימות וחסדים ונפלאות שהוא יתברך עושה עמו בכל רגע, ויוצא ידי חובת כולן בבת אחת בהודאה אחת, ולזה יסדו לומר מודים אנחנו לך וכו', על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, דהיינו על כל נשימה ונשימה, ועל נסיון שבכל יום ויום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים".

הנחש איבד קומתו

משום שלא השתחוה לה'

בדרך זו ממשיך ה"תורת חיים" לבאר מאמר הגמרא, כי אם לא כרע במודים שדרתו נהפכת לנחש, בלשון קדשו:

"ולכך תיקנו לשחות בברכה זו, כמנהג בשר ודם המודה לחבירו [על איזה] דבר, הוא שוחה ומנענע לו בראשו, וכדאשכחן ברבי ישמעאל (ברכות ז). כשאמר ליה [הקב"ה] ברכני [ובירך אותך רבי ישמעאל], נענע לו [הקב"ה] בראשו, ופירש רש"י ז"ל כמודה בדבר, ולהכי בכל מקום הודאה מצינו השתחוה, כמו שנאמר (תהלים קלח ב) אשתחוה אל היכל קדשך ואודה את שמך על חסדך... ואמרו חז"ל (תמיד ז): במקדש על כל הודיה השתחויה.

שכל העומד בקומה זקופה, ככופר בדבר הוא ואין הודאתו הודאה, כדאשכחן בדתן ואבירם שכפרו בתורת משה כתיב בהו (במדבר טז כז) יצאו נצבים בקומה זקופה, ואמרו במדרש רבה על הנחש כשבא לפתות את חוה בא בקומה זקופה, לפי שבא לכפור בו יתברך, ולכך נענש במדה ללכת שחוח שנאמר (בראשית ג יד) על גחונך תלך, [ופירש רש"י] דרגלים היו לו ונקצצו.

ואפשר לומר דמהאי טעמא מי שאינו כורע במודים שדרו נעשה נחש, דכיון שעומד בקומה זקופה ואינו כורע ומתכוין להודות לו יתברך על כל חסדיו, הרי הוא ככופר בו יתברך ואומר לא הוא, והרי הוא כמודה לדעת הנחש הקדמוני, אשר כל הכפירות והדעות החיצוניות נמשכים ממנו.

והרי זה כאילו הקב"ה אמר לנחש: קח לך את שלך והסתלק מנגד עיני, לבל אראך ולבל אשמע את קולך. סיים הרבי ר' בונם את דברות קדשו לאותו שואל: מטעם זה נותן הקב"ה לפעמים לרשע גדול את כל צרכיו בריאות ועשירות, כדי שלא יבוא להתפלל לפני השי"ת שאינו רוצה לשמוע בקולו, אלו תוכן דבריו הקדושים.

המשל עם הבן האהוב שהמלך רוצה לראותו כל יום

ועתה בא וראה כי רעיון נשגב זה של הרבי ר' בונם, מפורש יוצא בדברי התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי בגמרא (יומא עו.):

"שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום, אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר, ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצא כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים".

הרי לנו בדברי רשב"י דברים ברורים כשמש, כי מה שהוריד הקב"ה לישראל מדי יום ביומו ולא פעם אחת בשנה, הוא בבחינת אותו בן מלך שהוא אהוב כל כך על אביו המלך, עד שאינו רוצה לתת לו את פרנסתו על כל השנה, כי אז לא יהיה לו קשר עם המלך כי אם פעם אחת בשנה, לכן הוא נותן לו את מזונותיו מדי יום ביומו, כדי שיצטרך להיכנס אל המלך ולהתקשר עמו בכל יום.

ומה מאירים הם דברי מאורו של עולם ה"חתם סופר" ב"תורת משה" (פרשתנו ד"ה שמע ישראל), שמפרש נוסח הברכה האחרונה אחרי שתיית מים לצימאון: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, בורא נפשות רבות וחסרונן, על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים". בברכה זו אנו מודים לה' על שני דברים, הודאה אחת על עצם הדבר שברא אותנו: "בורא נפשות רבות".

אך יותר מזה אנו מודים לה': "חסרונן" - על שברא אותנו בכוונה תחילה עם חסרונות, כדי שנצטרך לבקש ממנו יתברך להשלים לנו חסרונות אלו, ועל ידי זה נכיר טובה ונודה לה' שהשלים לנו את החסרונות, ובריאת חסרונות אלו היא יותר

הקב"ה העמיד קומת אדם הראשון על מאה אמה,

בזכות דוד המלך גלגול אדם הראשון שתיקן מאה ברכות

הרבי ר' בונם זי"ע: "בזעת אפיך תאכל לחם", כדי שיתפלל לה',

"בעצב תלדי בנים" כדי שתתפלל לה'

הקב"ה קילל את הנחש: "ועפר תאכל כל ימי חיך",

שפרנסתו תהיה מזומנת, כדי שלא ישמע את קול תחנוניו

מי שאינו כורע במודים כי טוב לו אם לא היה צריך לבקש מהקב"ה,

שדרתו נהפכת לנחש שנתקלל בכך

מזונותיו עמו". וזהו ששינינו בגמרא (ברכות נז.): "הרואה נחש בחלום, פרנסתו מזומנת לו", ופירש רש"י: "נחש שעפר לחמו ומצוי לו בכל מקום". ולכאורה יפלא הן אמת שיש בזה עונש לאדם שיצטרך לעמוד על פרנסתו, וכן יש בזה עונש לחוה שתלד בנים בעצב, אולם איזה עונש יש בכך לנחש שפרנסתו מצויה בכל מקום, הלא למראית עין ברכה היא שאינו צריך לטרוח לחפש את פרנסתו.

אך הביאור על כך הוא, כי השכר היותר גדול של כל נברא הוא בכך, שיש לו קשר עם הקב"ה על ידי שהוא צריך לבקש ממנו את מזונותיו, כמאמר נעים זמירות ישראל (תהלים קמה טו): "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו". לכן מציינו גם אצל בעלי חיים שמתפללים אל הקב"ה שיתן להם את מזונם, כמו שכתוב (תהלים קד כא): "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם".

הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה לאדם הראשון אחרי שחטא בעץ הדעת ונפל ממדרגתו הגדולה: "בזעת אפיך תאכל לחם". עונש זה הוא לטובתך שתהיה מחוסר פרנסה, כדי שעל ידי זה תרים את עיניך לשמים ותתפלל להקב"ה שיתן לך את לחמך ועל ידי זה תתקשר עמו. ומטעם זה אמר הקב"ה לחוה: "בעצב תלדי בנים" לטובתך, כדי שבעת צער הלידה תבקשי רחמים ותחנונים מהקב"ה ועל ידי זה תתקשרי עם הקב"ה.

אבל את הנחש הקדמוני מקור הטומאה הרחיק הקב"ה מהקדושה, עד כדי כך שאינו רוצה לשמוע כלל את קול תפלתו, לכן העניש אותו בעונש הנורא של: "ועפר תאכל כל ימי חיך", כלומר פרנסתך תהיה מצויה בכל מקום שתלך ולא תצטרך להתפלל לה',

כדי לבאר כל זה הבה נתבונן בתכלית בריאת האדם, כפי שאומר הקב"ה בכבודו ובעצמו על ידי הנביא (ישעיה מג כא): "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". ופירש רש"י: "עם זו יצרתי לי, למען תהלתי יספרו". אך יש לתמוה על כך: א) איך יעלה על הדעת שהקב"ה מלך רם ונשא זקוק לתהילתו של בשר ודם קרוץ מחומר. ב) הלא אחד מיסודות הדת הוא, שהקב"ה לא ברא את העולם ח"ו למען תועלת עצמו, כי הוא יתברך שלם בתכלית השלימות גם לפני הבריאה, ומה שברא את העולם הוא כדי להטיב לנבראים, הנה כי כן מהו ביאור מאמרו: "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו".

התפלות וההודאות

מקשרות את האדם עם קונו

ונראה לבאר אמיתות הענין בזה, על פי מה שהביא בספר "מצמיח ישועות" (דף כז. ד"ה תשובה) יסוד נפלא בעבודת ה' מהרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, שנשאל פעם מאיש אחד שהביע לפניו את כאבו הגדול, איך יתכן כי אותו פלוני שאינו מניח תפילין ומחלל את השבת יש לו עשירות גדולה, ואילו שומרי תורה ומצוות מתקשים כל כך בפרנסתם. השיב לו הרבי ר' בונם על כך רעיון עמוק:

כאשר נתבונן בעונש שהעניש הקב"ה את כל אלו שהשתתפו בחטא עץ הדעת, נראה שיש הבדל עצום בין מה שהעניש הקב"ה את אדם וחוה לבין מה שהעניש את הנחש, כי את אדם הראשון העניש (בראשית ג ט): "בזעת אפיך תאכל לחם", ואת חוה העניש (שם ג טז): "בעצב תלדי בנים", ואילו את הנחש הקדמוני החוטא ומחטיא העניש (שם ג יד): "ועפר תאכל כל ימי חיך".

ומפרש בגמרא (יומא עה.): "קילל את הנחש, עולה לגג מזונותיו עמו, יורד למטה

אנו מביעים את גודל תודתנו שזכינו להיות דבוקים בה, ובזכות זה ראוי האדם שתהיה לו קומה בת "מאה אמה".

דוד המלך גלגול אדם תיקן מאה ברכות

ויש להוסיף רעיון נכבד, על פי הידוע כי דוד המלך הוא גלגול אדם הראשון שמסר לדוד ע' שנה משנותיו כמבואר במדרש (במדב"ר יד יב): "ע' שנה שחיסר אדם משנותיו ונתן לדוד בן ישי". מעתה יש לומר כי מה שמיעט הקב"ה את אדם הראשון והעמידו על מאה אמה, ולא נענש להיות שחוח לגמרי כמו הנחש, היינו משום שראה הקב"ה כי אדם הראשון יתגלגל בדוד המלך שתיקן מאה ברכות בכל יום, לכן זכה מדה כנגד מדה שנתמעט קומתו רק על מאה אמה.

נפלא להבין בזה פירוש הפסוק שממנו נלמד כי דוד המלך תיקן מאה ברכות (שמואל ב כג א): "ואלה דברי דוד האחרונים נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על". רמז בכך שהוא גלגול אדם הראשון שנתמעט קומתו אחרי חטא עץ הדעת והעמידו הקב"ה על מאה אמה, וזהו שאמר: "נאום הגבר הוקם על" – הוא אדם הראשון שהוקם על "מאה" אמה כמספר ע"ל, ומזה השכיל דוד המלך להבין שהוא צריך לתקן מאה ברכות בכל יום, לכן למדו חז"ל מכאן: "הוקם על" שתיקן לברך מאה ברכות.

הנה כי כן יפתח לנו שערי אורה להבין, מדוע מי שאינו כורע במודים נענש בכך ששדרתו נהפכת לנחש, שהרי כבר נתבאר בשם בעלי התוספות כי מודים בגימטריא מאה כנגד מאה ברכות שצריך לברך בכל יום, וענין הכריעה במודים הוא כדי להביע בכך שאין אנו עומדים בקומה זקופה, כנחש הקדמוני קודם שנקצצו רגליו שלא הכניע עצמו לה', אלא אנו כורעים לה' ומכירים בכל הטובות שעושה עמנו בכל יום: "על חיינו המסורים בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיך שבכל יום עמנו". ואנו שמחים על עצם ההודאה שגורם לנו להתקשר עם הקב"ה בדביקות גדולה.

נמצא לפי זה כי מי שאינו כורע כראוי במודים, הרי הוא מגלה דעת בכך שאינו רוצה להיכנע בפני הקב"ה, כי יותר טוב לו אם לא היה חסר לו כלום, ולא היה צריך להודות לה' כל יום על מה שמשלים לו את כל צרכיו, לכן הוא נענש מדה כנגד מדה ששדרתו נהפכת לנחש, שנתקלל אחר חטא עץ הדעת: "ועפר תאכל כל ימי חיך", שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל מקום, כדי להרחיקו מהקדושה שלא יתפלל לפני ה'.

המגיד הקדוש הרבי ר' דוב בער ממעזריטש זי"ע בלשון קדשו:

"והנה בתחלה עלה ברצונו הקדוש לגלות אלקותו באמצעות קומת אדם הראשון, וכמו שזכרנו במקום אחר בשם המגיד זלה"ה, אדם הראשון גבוה מארץ עד לרקיע, וביאר, להיותו כל כך בהזדככות ובהירות, כוחו יפה לחבר שמימיות עם ארציות, לעשות הכל בהתקשרות ובהתלהבות אל יתברך, וכיון שחטא נתמעט קומתו, והכוונה ולא יכול הקב"ה לגלות התפשטות אלקותו באמצעות קומת אדם הראשון".

ביאור דבריו הקדושים, כי מה שאמרו חכמינו ז"ל: "אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע", הכוונה בזה כי לפני שחטא אדם הראשון בעץ הדעת, היה לו כוח נפלא מטבעו לקשר כל עניני ארציות בלתי לה' לבדו, והרי זה כאילו מוצב בשתי רגליו על הארץ לעסוק בעניני ארציות, וראשו מגיע עד לרקיע השמים, לייחד במחשבה שבראשו כל עניני הארציות לשם שמים, כלשון המשנה (אבות פ"ב מ"ב): "וכל מעשיך יהיו לשם שמים". אולם אחרי שחטא בעצת הנחש הקדמוני נתמעט קומתו, כי נפל ממדרגתו וכבר לא היה מוכן בטבעו יכול לייחד בתמידית כל מעשה הארציות לשם שמים.

חשבתי דרכי לאחוז בשיפולי גלימתו של המגיד ממעזריטש זי"ע, לפרש בזה המשך הגמרא: "כיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו, שנאמר אחר וקדם צרתני ותשת עלי כפפה". וכבר הבאנו מה שפירש רש"י (סנהדרין ק): "שמיעטו הקב"ה והעמידו על מאה אמה, שנאמר ותשת עלי כפך, כ"ף בגימטריא הכי הוי".

הביאור בזה כמו שהבאנו בשם ה"תורת חיים", כי מאחר שאדם הראשון נמשך אחר הנחש לכפור בטובת ה', היה ראוי שיאבד לגמרי את קומתו, עד שישחה לעפר נפשו וילך על גחונו כמו הנחש. אולם מאחר שהקב"ה הוא רחום וחנון (שמואל ב יד יד): "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח", לכן נתן לו הקב"ה תרופה למכתו והעמיד את קומתו על מאה אמה.

ביקש הקב"ה לרמז לו בכך, כי אם ירצה האדם לתקן את קומת הקדושה שלו, שלא יהיה כנחש הקדמוני שנקצצו רגליו ואיבד את קומתו, הנה העצה על כך היא ששיעור קומתו יהיה "מאה אמה", כנגד "מאה ברכות" שצריך לברך כל יום, אשר במאה ברכות אלו כלולים כל צרכינו הגשמיים והרוחניים, ועל ידי אמירת הברכות בכוונה

חשובה: "על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי", וכל כך למה כי בזכות זה: "ברוך חי העולמים", נזכה להתקשר עם הקב"ה בשני העולמות בעולם הזה ובעולם הבא. והנה הדברים בלשון קדשו:

"ונראה לי לפרש ברכת בורא נפשות רבות, דנהי דטובה גדולה עושה הקב"ה עם בריותיו להשקות צמא לרוות צימאונו, היינו מפני שבראו חסר ונצמא למים, ואלו בראו בשלימות לא היה צמא ולא היה צריך למים, נמצא ברכה זו מה טיבה. אבל האמת זו היא עיקר טובת בריאת האדם, שלכך נברא בחסרון וכיר בוראו ויעבוד ה' ויזכה לשני עולמות, נמצא חסרונו יותר טובה לו מכל טוב, והיינו דמברך ברוך הבורא נפשות רבות וחסרונם, [וזוהו] יותר על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, כי על ידי זה ברוך חי העולמים, זוכה לשני עולמים".

יומתק להבין בזה מה ששינו בגמרא (סוטה מח): "רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר, אינו אלא מקטנה אמנה". הביאור בזה כי איש ישראל המאמין בה', כאשר הוא רואה שהקב"ה הזמין לו פת בסלו רק על אותו יום, עליו להתמלא עוז וחדוה באמונתו הגדולה שהקב"ה רוצה לפרנסו בכל יום, שהרי מזה מוכח שהקב"ה מתנהג עמו כמלך שאוהב את בנו, שנותן לו את מזונו רק יום ביומו כדי שיכנס אליו בכל יום, בבחינת המן שירד לישראל דבר יום ביומו, אבל אם הוא דואג ואומר: "מה אוכל למחר", הרי זה סימן שהוא מקטנה אמנה, שאינו מאמין שהקב"ה יזמין לו פרנסתו בכל יום.

מעתה ירווח לנו להבין מאמר הקב"ה לישראל: "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו", אין הכוונה בזה ח"ו לטובת עצמו כאילו הקב"ה צריך להילול של בשר ודם, אלא הכוונה בזה דוקא לטובת ישראל, שיצר הקב"ה את ישראל עם חסרונות הצריכים השלמה, כדי שיתפללו לה' ואחר כך יודו ויכירו בטובתו שמילא את צרכיהם, ועל ידי זה יתדבקו בה' ויתקיים בהם מקרא שכתוב (דברים ד ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

"אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע"

בדרך המלך נלך לבאר לפי זה דברי חכמים וחדושות: "אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע... וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו". נקדים מה שמצינו ביאור נשגב על כך ב"אור המאיר" (שיר השירים ד"ה יונתי בחגוי הסלע) בשם מורו ורבו